

УДК 336.648

*Олександр Колівешко***АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ПОТОЧНИХ ВИТРАТ НА ЗБИРАННЯ,
ОЧИЩЕННЯ ТА РОЗПОДІЛЕННЯ ВОДИ***Александр Коливешко***АНАЛИЗ ДИНАМИКИ ИНВЕСТИЦИЙ И ТЕКУЩИХ ЗАТРАТ НА СБОР,
ОЧИСТКУ И РАСПРЕДЕЛЕНИЕ ВОДЫ***Oleksandr Koliveshko***ANALYSIS OF DYNAMICS OF INVESTMENTS AND CURRENT COSTS ON
COLLECTION, PURIFICATION AND DISTRIBUTION OF WATER**

Проаналізовано динаміку та структуру фактично освоєних господарюючими суб'єктами України інвестицій та поточних витрат за видом економічної діяльності «Збирання, очищення та розподілення води». У результаті дослідження виявлено, що розмір капітальних інвестицій у цей вид діяльності не відповідає обсягам, визначеним Законом України «Про Загальнодержавну цільову програму “Питна вода України” на 2011–2020 роки» та відповідним регіональним програмам. Запропоновано в державному та місцевих бюджетах передбачати виділення коштів у розмірах, передбачених відповідними програмами та окремі пропозиції з розширення джерел інвестування.

Ключові слова: капітальні інвестиції, поточні витрати, підприємства з водопостачання та водовідведення, джерела інвестицій.

Табл.: 6. Бібл.: 11.

Проанализирована динамика и структура фактически освоенных хозяйствующими субъектами Украины инвестиций и текущих расходов по виду экономической деятельности «Сбор, очистка и распределение воды». В результате исследования выявлено, что капитальные инвестиции в этот вид деятельности не соответствуют объемам, определенным Законом Украины «О Общегосударственной целевой программе “Питьевая вода Украины” на 2011–2020 годы» и соответствующим региональным программам. Предложено в государственном и местных бюджетах предусматривать выделение средств в размерах, предусмотренных соответствующими программами и отдельные предложения по расширению источников инвестирования.

Ключевые слова: капитальные инвестиции, текущие расходы, предприятия водоснабжения и водоотвода, источники инвестиций.

Табл.: 6. Библ.: 11.

The dynamics and structure of business entities actually mastered Ukraine investment and current expenditure on economic activity «Collection, purification and distribution of water». The study found that the amount of capital investment in this type of activity does not correspond to amounts determined by the Law of Ukraine «On the National Target Program» Drinking Water of Ukraine «for 2011-2020» and the relevant regional programs. An in state and local budgets provide funding in the amount stipulated by the relevant programs and specific proposals to expand the sources of investment.

Key words: capital investment, operating costs, the enterprise of water supply and sanitation, sources of investment.

Табл.: 6. Bibl.: 11.

JEL Classification: E22, H54

Постановка проблеми. Україні щорічно потрібно для споживання близько 15 млрд м³ питної води [6]. Її споживання пов'язане з використанням природних ресурсів та забрудненням навколишнього середовища. Проте забезпечення якісною водою та відведення стічних вод, на жаль, є однією з найбільш проблемних сфер життєзабезпечення громадян України. Особливо впливає на якість зовнішнього середовища стан каналізаційних споруд. Так, питома вага одиночної протяжності ветхих та аварійних каналізаційних споруд в Україні у 2012 році становила по головних колекторах – 37,2 %, вуличній каналізаційній мережі – 37,6 %, внутрішньоквартальній та внутрішньодворовій мережах – 37,7 % [7]. Крім того, наявність каналізаційних споруд не відповідає потребам, особливо в сільській місцевості, що призводить до забруднення водойм, у тому числі у водозаборах. У результаті такого становища, за результатами моніторингу 2013 року виявлено, що якість води основних джерел централізованого водопостачання не можна визнати задовільною. У більше ніж 90,0 % контрольних створів фіксувались перевищення нормативних значень вмісту забруднюючих речовин або показників фізико-хімічного стану поверхневих вод (згідно з СанПіН 4630-88) [6].

Для забезпечення потреб у її споживанні необхідні капітальні та поточні інвестиції. Однак їхні фактичні обсяги є недостатні порівняно з передбаченими в Законі України «Про Загальнодержавну цільову програму “Питна вода України” на 2011–2020 роки» [10].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Аналіз останніх досліджень. Проблеми інвестування на збирання, очищення та розподілення води в Україні досліджувало багато вітчизняних учених, серед яких: О. І. Сечина, Н. Ю. Голуб [11], С. П. Попова, Г. Козинець [5], О. П. Кириленко, В. В. Перевознюк [4] та інші, якими проведено оцінювання ефективності інструментів фінансування інвестицій у сферу водопостачання та обґрунтовано окремі пропозиції з удосконалення такого фінансування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на суттєвий доробок науковців з питань дослідження стану підприємств водопостачання в Україні, проблеми дослідження проблем інвестування у цю галузь дослідниками приділялось недостатньо уваги.

Мета статті. Основною метою роботи є аналіз динаміки інвестицій та поточних витрат на збирання, очищення та розподілення води, розроблення пропозицій зі збільшення інвестицій у цей вид економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Вода є одним із основних елементів існування людини і водночас усіх галузей економіки будь-якої країни. Проте стан підприємств водопостачання не відповідає сучасним вимогам. У зв'язку з моральною та фізичною застарілістю водопровідних, каналізаційних та очисних систем у всіх регіонах України необхідне їх суттєве оновлення, удосконалення технологічних процесів, заміна обладнання тощо. За даними Державної служби статистики витік та невраховані витрати води в мережах України становили у 2011–2014 роках близько 30,0 % [8]. Водночас українські міста та комунальні підприємства не мають достатньо фінансових та матеріальних ресурсів для вчасного ремонту й оновлення технічної бази.

Динаміка фактично освоєних господарюючими суб'єктами України капітальних інвестицій за видом здійснення економічної діяльності «Забір, очищення та постачання води», за даними Державної служби статистики України [2], наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка фактично освоєних господарюючими суб'єктами України капітальних інвестицій за видом здійснення економічної діяльності «Забір, очищення та постачання води»

Джерела фінансування	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Капітальні інвестиції:					
Фактично витрачено, всього	81,57	132,39	251,51	149,74	423,54
у тому числі:					
- власні кошти	26,39	27,31	94,04	66,30	65,51
- кошти Державного бюджету України	6,44	18,27	1,17	4,81	202,54
у т. ч. із Державного фонду охорони навколишнього природного середовища	0,00	11,83	0,00	4,52	41,13
- кошти місцевих бюджетів	39,20	51,89	58,80	14,25	139,94
у т. ч. з місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища	16,01	21,77	11,63	9,08	16,38
- інші джерела фінансування	9,54	34,92	97,50	64,39	15,55

Джерело: дані Державної служби статистики України [2].

Дані табл. 1 свідчать, що загалом по Україні має тенденція (крім спаду в 2014 році у зв'язку з зовнішньою агресією) до поступового збільшення капітальних інвестицій у сферу водопостачання та водовідведення, насамперед за рахунок інвестицій з Державного бюджету України та коштів місцевих бюджетів. Однак у 2015 році було інвестовано власних коштів підприємств менше, ніж у 2013 році майже у 1,5 разу, що пов'язане з погіршенням в останні 2 роки їх фінансового стану у зв'язку з інфляційними процесами.

Проте, незважаючи на загальне збільшення обсягів фінансування капітальних інвестицій у сферу водопостачання та водовідведення, їхній обсяг значно нижчий, ніж пе-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

редбачено Законом України «Про Загальнодержавну цільову програму “Питна вода України” на 2011–2020 роки» (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння прогнозних і фактичних обсягів фінансування економічної діяльності «Збирання, очищення та розподілення води»

Джерела фінансування	Одиниця виміру	Обсяг фінансування за роками				
		2011	2012	2013	2014	2015
Державний бюджет	План, млн грн	200,7	238,2	273,5	312,8	346,4
	Факт, млн грн	6,44	18,27	1,17	4,81	202,54
	%	3,21	7,67	0,43	1,54	58,47
Інші джерела	План, млн грн	349,5	408,1	460,3	524	570
	Факт, млн грн	75,13	114,12	250,34	144,93	221
	%	21,50	27,96	54,39	27,66	38,77
Усього	План, млн грн	550,2	646,3	733,8	836,8	916,4
	Факт, млн грн	81,57	132,39	251,51	149,74	423,54
	%	14,83	20,48	34,28	17,89	46,22

Джерело: розроблено автором.

Нами проаналізована також динаміка капітальних інвестицій у сферу водопостачання та водовідведення по Чернігівській області (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка капітальних інвестицій господарюючих суб'єктів Чернігівської області за видом здійснення економічної діяльності “Збирання, очищення та розподілення води”

(тис. грн)

Джерела фінансування	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Капітальні інвестиції:					
Фактично витрачено, всього	1862,0	27 745,7	39 225,4	10 683,0	13 871,3
у тому числі:					
– власні кошти	1685,0	1663,8	79,2	9849,8	2100,3
– кошти державного бюджету	–	–	–	–	6069,2
у т. ч. із Державного фонду охорони навколишнього природного середовища	–	–	–	–	6069,2
– кошти місцевих бюджетів	177,0	300,0	–	65,0	5701,8
у т. ч. з місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища	–	–	–	–	5701,8
– інші джерела фінансування	–	25781,9	39146,2	768,2	–

Джерело: дані Державної служби статистики України [2].

З табл. 3 видно, що найбільше капітальних інвестицій у сферу водопостачання та водовідведення в Чернігівській області було здійснено у 2013–2014 роках, що пов'язане з виділенням коштів на модернізацію систем водопостачання і водовідведення в рамках проекту «Розвиток міської інфраструктури». Слід зазначити, що з Державного бюджету України кошти на здійснення капітальних інвестицій протягом 2011–2014 років не надходили і вперше надійшли за рахунок Державного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища у 2015 році. Суттєва сума інвестицій у 2015 році також здійснена за рахунок коштів місцевого бюджету.

Підпрограмою «Питна вода Чернігівської області на 2006–2020 роки» [9] передбачене середньорічне фінансування інвестицій у водопостачання та водовідведення за рік у сумі 32,4 млн грн, у т. ч.: за рахунок державних коштів у сумі 24,6 млн грн; за рахунок місцевого бюджету – 1,94 млн грн та 5,88 млн грн за рахунок інших джерел. У середньому за 2011–2015 роки профінансовано з Державного бюджету за рік 1,2 млн грн (4,9 %), з місцевих бюджетів – 1,25 млн грн (64,4 %), з інших джерел – 16,25 млн грн (276,4 %). Загальне фінансування в середньому за рік становило 18,7 млн грн (57,6 %).

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Має певний інтерес порівняння структури капітальних інвестицій у водопостачання та водовідведення з країнами, з якими межує Україна. Зокрема, у Польщі структура фінансування капітальних видатків на водопостачання та водовідведення у 2008 році становила: власні кошти підприємств – 30,71 %; кошти гмін¹ – 20,77 %; кошти бюджетів різного рівня 15,36 %, у тому числі державного – 6,19 %; екологічні фонди – 11,85 %, кошти з-за кордону – 11,82 %; внутрішні кредити – 5,85 % [10].

Порівняння структури капітальних видатків по Україні, Чернігівській області та Польщі наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Структура капітальних видатків по Україні, Чернігівській області та Польщі, %

Джерела фінансування	Україна (у середньому за 2011-2015 роки)	Чернігівська область (у середньому за 2011-2015 роки)	Польща (2008 рік)
Капітальні інвестиції:			
Фактично витрачено, всього	100	100	100
– власні кошти підприємств	26,91	16,47	30,71
– кошти державного бюджету	22,45	6,5	18,04
у т. ч. із Державного фонду охорони навколишнього природного середовища	5,53	6,5	11,85*
– кошти місцевих бюджетів	29,27	6,69	29,94
у т. ч. гмін		–	22,36**
у т. ч. з місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища	1,58	6,11	–
– інші джерела фінансування	21,36	70,35	21,31

Примітки: * Дані по всіх екологічних фондах.

** Кошти гмін, включаючи співучасть у державних та місцевих бюджетах.

Порівняння джерел інвестицій у сферу водопостачання та водовідведення в Україні, Чернігівській області та Польщі свідчить, що структура капітальних інвестицій в Україні і Польщі різниться більшою часткою інвестицій з екологічних фондів та меншою часткою інвестицій з Державного бюджету, а також дещо більшою часткою інвестицій за рахунок власних коштів підприємств водопостачання та водовідведення.

Проте слід зазначити, що в Україні й Чернігівській області частка державних інвестицій у водопостачання та водовідведення суттєво зросла у 2015 році. Якщо брати 2011, 2014 роки, то доля інвестицій з державного бюджету не перевищувала 5,0 %.

Недостатньо залучаються кошти держави та фондів і на поточні витрати підприємств водопостачання та водовідведення України, динаміка та структура яких наведена в табл. 5.

Таблиця 5

Динаміка та структура фактично здійснених господарюючими суб'єктами України поточних витрат за видом здійснення економічної діяльності «Збирання, очищення та розподілення води», млн грн

Джерела фінансування	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5	6
Поточні витрати:					
Фактично витрачено, всього	2165,55	2385,35	2759,86	2531,35	2758,42
у тому числі:					
– власні кошти	2161,34	2371,79	2757,11	2527,05	2752,44
– кошти державного бюджету	–	–	0,24	0,32	0,01
у т. ч. із Державного фонду охорони навколишнього природного середовища	–	–	–	–	–

¹ Гміна (польск. gmina – волость) – найменша адміністративна одиниця Польщі. Назва відбулася від німецького *gemeinde* («громада»).

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Закінчення табл. 5

1	2	3	4	5	6
– кошти місцевих бюджетів	4,21	7,66	2,45	2,60	4,86
у т. ч. з місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища	0,53	3,95	0,53	0,33	0,66
– інші джерела фінансування	–	5,90	0,06	1,38	1,11
Фактично сплачений збір за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	26,48	33,36	52,30	55,01	55,06

Джерело: дані Державної служби статистики України [2].

Дані табл. 5 свідчать, що 99,4–99,9 % поточних витрат підприємств водопостачання та водовідведення здійснюється за рахунок власних коштів. Інші надходження несуттєві і практично не впливають на можливості підприємств у підтриманні системи водопостачання та водовідведення. При цьому слід зазначити, що за 2011–2015 роки ці підприємства сплатили державі 222,1 млн грн за скиди забруднюючих речовин безпосередньо лише у водні об'єкти, а інвестовано в цю галузь з отриманих платежів 138,35 млн грн, або лише 62,3 %.

Динаміка поточних витрат галузі водопостачання та водовідведення в Чернігівській області за 2011–2015 роки наведена в табл. 6.

Таблиця 6

Динаміка фактичних поточних витрат господарюючих суб'єктів Чернігівської області, за видом здійснення економічної діяльності "Збирання, очищення та розподілення води», (млн грн)

Джерела фінансування	Роки						
	2006	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Поточні витрати:							
Фактично витрачено, всього	16 236,7	40 981,3	44 649,1	51 472,6	54 488,7	64 443,7	76 441,0
у тому числі:							
– власні кошти	16 152,8	40 970,3	44 649,1	51 472,6	54 381,8	64 297,7	76 033,7
– кошти державного бюджету	–	11,0	–	–	–	–	–
у т. ч. із Державного фонду охорони навколишнього природного середовища	–	11,0	–	–	–	–	–
– кошти місцевих бюджетів	83,9	–	–	–	59,5	80,0	361,9
у т. ч. з місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища	–	–	–	–	–	–	–
– інші джерела фінансування	–	–	–	–	47,4	66,0	45,4
Фактично сплачений збір за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	398,7	518,3	258,9	227,6	352,5	477,8	588,4

Джерело: Дані Головного управління статистики у Чернігівській області [1].

Дані табл. 6 свідчать, що витрати підприємств Чернігівщини на забезпечення водопостачання та водовідведення постійно зростають. У 2015 році вони були більшими у порівнянні з 2011 роком у 4,7 разу, а частка власних коштів за ці роки становила 99,5–100 %.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зробити такі висновки й узагальнення:

1) виконанню програми «Питна вода України» приділяється недостатньо уваги, насамперед через невиконання намічених обсягів фінансування з державного та місцевих бюджетів;

2) для виконання цієї програми дуже важливо передбачати відповідні кошти у державному та місцевих бюджетах;

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

3) важливим джерелом коштів для капітальних інвестицій може бути залучення за прикладом Польщі закордонних коштів, а також повного спрямування екологічного податку, який сплачують підприємства водопостачання та водовідведення до бюджету.

Список використаних джерел

1. Дані Головного управління статистики у Чернігівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : chernigivstat.gov.ua.
2. Дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua.
3. Збірник інформаційно-методичних матеріалів «Польсько-українська академія розвитку комунальних послуг і охорони навколишнього середовища». – Варшава – Львів, 2011. – 163 с.
4. Кириленко О. П. Теоретичні та практичні аспекти фінансів підприємств водопостачання та водовідведення / О. П. Кириленко, В. В. Перевознюк // Наука й економіка. – 2010. – № 4 (20). – С. 23–33.
5. Козинець Г. Удосконалення фінансування підприємств комунальної форми власності [Електронний ресурс] / Г. Козинець, С. Попова ; Кіровоградський національний технічний університет. – Режим доступу : www.kntu.kr.ua/doc/zb_10_2/stat_10_2/35.doc.
6. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2011 році. – К. : Міністерство екології та природних ресурсів України, LAT & K., 2012. – 258 с.
7. Наявність та основні показники роботи споруд для приймання, пропуску, відведення та очищення стічних вод за 2012 рік : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 34 с.
8. Окремі техніко-економічні показники роботи водопроводів та окремих водопровідних мереж за 2011–2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/pr/etgv/etgv_u/vvp_vm_11u.html.
9. Підпрограма «Питна вода Чернігівської області на 2006–2020 роки», затверджена рішенням обласної ради від 29 червня 2006 року.
10. Про Загальнодержавну цільову програму “Питна вода України” на 2011–2020 роки [Електронний ресурс] : Закон України від 3 березня 2005 року № 2455-IV. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2455-15>.
11. Сечина О. І. Оцінка ефективності інструментів фінансування інвестицій в сферу водопостачання [Електронний ресурс] / О. І. Сечина, Н. Ю. Голуб. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/8_NND_2011/Economics/4_81588.doc.htm.

References

1. *Dani Golovnoho upravlinnia statystyky u Chernihivskii oblasti [Data provided by the Department of Statistics in Chernihiv region]*. Retrieved from chernigivstat.gov.ua.
2. *Dani Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrany [The State Statistics Service Ukraine]*. Retrieved from ukrstat.gov.ua.
3. *Zbirnik informatsiyno-metodichnih materialiv «Polsko-ukrayinska akademiia rozvytku komunalnykh posluh i okhorony navkolyshnoho seredovishcha» [Collection of information and teaching materials «Polish-Ukrainian Academy of utilities and environmental protection»]* (2011). Varshava – Lviv: Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej.
4. Kirilenko, O.P. & Perevoznuk, V.V. (2010). *Teoretychni ta praktychni aspekty finansiv pidpriemstv vodopostachannia ta vodovidvedennia [Theoretical and practical aspects of business finance water and wastewater]*. *Nauka i ekonomika – science and economics*, no. 4 (20), pp. 23–33 (in Ukrainian).
5. Kozinets, G., & Popova, S.P. (2010). *Udoskonalennia finansuvannia pidpriemstv komunalnoi formy vlasnosti [Improving the financing of municipal ownership]*. Retrieved from www.kntu.kr.ua/doc/zb_10_2/stat_10_2/35.doc.
6. *Natsionalna dopovid pro stan navkolyshnoho pryrodnoho seredovishcha v Ukraini u 2011 rotsi [National Report on the State of Environment in Ukraine in 2011]* (2012). Kyiv: Ministerstvo ekolohii ta pryrodnykh resursiv Ukrainy, LAT & K (in Ukrainian).
7. *Naiavnist ta osnovni pokaznyky roboty sporud dlia priimannia, propusku, vidvedennia ta ochyshhennia stichnykh vod za 2012 rik: Statistichnij byuletен [A presence and basic indexes of work*

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

of building are for an acceptance, admission, taking and cleaning of effluents for 2012. *Statistical bulletin*] (2013). Kyiv: Government service of statistics of Ukraine (in Ukrainian).

8. Ukrstat Ukrainy (2015). *Okremi tehniko-ekonomichni pokaznyky roboty vodoprovodiv ta okremykh vodoprovodnykh merezh za 2011–2014 roky [Selected technical and economic indicators of water supply and separate water supply for the years 2011–2014]*. Retrieved from http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/pr/etgv/etgv_u/vvp_vm_11u.html.

9. Chernigivska oblasna rada (2006). *Pidprogramma «Pytna voda Chernihivskoi oblasti na 2006–2020 roky» [Sub «Drinking Water of Chernihiv region in 2006–2020»]*.

10. *Pro Zahalnodержavnu tsilovu programu «Pytna voda Ukrainy na 2011–2020 roky»: Zakon Ukrainy [The Law of Ukraine “On the National Target Program” Drinking Water of Ukraine for 2011–2020”]*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2455-15>.

11. Sechina, O.I., & Golub, N.Yu (2011). *Otsinka efektyvosti instrumentiv finansuvannia investytsii v sferu vodopostachannia [Evaluating the effectiveness of instruments financing investments in water supply]*. Retrieved from http://www.rusnauka.com/8_NND_2011/Economics/4_81588.doc.htm.

Колівешко Олександр Михайлович – аспірант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Колівешко Александр Михайлович – аспірант кафедры бухгалтерского учета, налогообложения и аудита, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Koliveshko Oleksandr – PhD student of Department of Accounting, Taxation and Auditing, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: koliveshko@meta.ua